

סיקור מהקד

המבחן של אסד

שמונה שנים חלפו מאז ירש אסד הצעיר את השלטון. למרות הניסיון שצבר, נראה כי השגיאות שהוא מבצע רק הולכות ומחמירות. האם יצליח לשרוד לאורך זמן?

מאי 2008

תוכן העניינים

<u>דבר העורך</u> בשאר והטעויות	3
<u>שגיאות של טירון</u> רגע האמת של הכפיר הסורי מתקרב	4
<u>המיקום הוא הכל</u> צפון אפריקה כזירה חדשה	7
<u>הכסף שלך קונה פחות</u> אירופה במיתון עמוק, אך אופטימית להמשך	11
<u>משבר המזון העולמי</u> מי תהיינה הנפגעות העיקריות?	14
<u>באוירה נינוחה</u> 20 שאלות טריוויה	16

אין להעתיק, לשכפל או לצטט את כל המאמרים או את חלקם ללא אישור מפורש מבעלי האתר. הצעת מאמרים לפרסום או בקשות להוצאת חומר ניתן להפנות ל-editor@sikurmemukad.com

בשער: נשיא סוריה אסד. צילום: ממשלת סוריה
עיצוב השער: תמר בוסתן

דבר העורך

סוריה תחת הנהגתו של בשאר אל אסד, עוברת תקופה קשה בכל החזיתות. בזירה המדינית היא מוצאת עצמה מבודדת ומותקפת, גם מצדן של מדינות ערביות אחרות. בזירה הביטחונית, הפצצת הכור שלה וחיסולו של מנהיג המחבלים עימאד מורנייה מציגים אותה כחלשה. בזירה הפוליטית הפנימית, נראה כי יש מי שלוטש את עיניו לכסאו של אסד ובזירה הכלכלית עוברת סוריה משבר מתמשך כתוצאה מעליית מחירי המזון בעולם וכן בשל בעיית הפליטים מעיראק.

גם מדינות אירופה מתמודדות עם משבר כלכלי משל עצמן, אותן הן מנסות לפתור באמצעות יישום רפורמות במערכת הרווחה המתקדמת שלהן, כל זאת על רקע מגמה של התייצבות בהנהגה הפוליטית בשנה הקרובה בחמש המדינות הגדולות באיחוד.

השלכות המיתון העולמי – המשבר בארה"ב, חולשת הדולר ועליית מחירי האנרגיה והמזון, עשויות לטרוף את הקלפים במלחמה הקרה השנייה. לכאורה דומה כי המערב הוא הנפגע מהמיתון הזה בעוד מדינות מתפתחות מציגות אחוזי צמיחה מרשימים לאורך שנים. אולם העדיפות הטכנולוגית, הניסיון בהתמודדות עם משברים כלכליים והמוסדות הפיננסיים היציבים, מעניקים למדינות המפותחות יתרון רב ביחס למדינות מתפתחות דוגמת סין, הודו והמדינות העשירות בנפט. לפיכך, נראה כי בעוד מרבית העולם יעבור את משבר המזון במהירות יחסית, מדינות רבות בעולם השלישי תשלמנה מחיר יקר על המשבר עוד זמן רב.

עוד בגיליון זה – מיפוי הזירה החדשה במאבק הבין גושי - צפון אפריקה. כיצד הפכו מדינות האזור ליעד המועדף על המעצמות ואיך תשתלב יוזמת "איחוד הים התיכון" במתרחש באזור?

אלון לוי ויובל בוסתן
editor@sikurmemukad.com

שגיאות של טירון

אלון לוי ויובל בוסתן

נשיא סוריה בשאר אל אסד ביצע לאורך שמונה שנות כהונתו שורה של משגים אסטרטגיים, שהפכו את ארצו לענייה יותר, מבודדת יותר ותלויה בחסדיהן של מדינות אחרות, כמו גם בגחמותיהם של מנהיגי ארגוני הטרור. אסד ספג בחודשים האחרונים מהלומות ביטחוניות קשות, אשר הציגו אותו כחלש. חולשה שכזו לא זוכה לסלחנות במזרח התיכון. במהרה עשוי אסד למצוא עצמו נאבק על המשך שלטונו ואולי אף על חייו.

סוריה, כמו גם לירדן ולסעודיה.

ב-2004 החלה התפתחות שלילית נוספת מבחינתה של סוריה - צרפת, שעד לאותו זמן נחשבה למעצמה המערבית הידיונית ביותר לסוריה, חברה לארה"ב בהפעלה לחץ על הסורים לסגת מלבנון. רצח ראש הממשלה לשעבר חירי בפברואר 2005, החמיר את הקרע הסורי-צרפתי והלחץ אילץ לבסוף את אסד לסגת. למרות זאת, לא פסקה מעורבותה של סוריה בנעשה בארץ הארזים.

הלחץ הבינלאומי לא נעצר בדמשק. ניסיונותיו של ארגון החיזבאללה, בן בריתו של אסד, להוכיח כי הוא עדיין חיוני כארגון לוחם בספירה הפוליטית בלבנון, הוביל למספר מבצעים כנגד ישראל שהאחרון שבהם, ביולי 2006, היווה את יריית הפתיחה למלחמת לבנון השנייה. בסיום המלחמה מצאה עצמה

בשאר אל אסד ירש מאביו חאפז את השלטון ביולי 2000, בטרם מלאו לו 35. בתחילת כהונתו עוד חשב אסד לבצע רפורמות ליברליות בארצו, במה שכונה "האביב של דמשק" בתקשורת המערבית. אולם במהרה הבין המנהיג החדש כי הדרך הזו עשויה להחיש את סיום שלטונו שלו. במקום זאת, בחר בשיטה הקודמת שהנהיג אביו - מדינת משטרה נוקשה.

המלחמה בעיראק העמידה את סוריה בפני דילמה. סוריה עמדה להתעורר למציאות שבה מאות אלפי חיילים אמריקנים, בריטיים ואחרים, יימצאו סמוך לגבולה, ואם רק ירצו יעמידו את המשטר הסורי בסכנה. כעת היה על השליט הסורי הצעיר להחליט האם הוא מעוניין ליישר קו עם האמריקנים, או שמא, לבחור בדרך של עימות. אסד בחר בדרך השנייה, בעודו מנסה להיכנס לנעליו של סדאם חוסיין כמנהיג החלק הרדיקלי בעולם הערבי.

עוד ב-2002, בנצלו את הכיסא הסורי במועצת הביטחון, פעל אסד בכדי למנוע מפלישה אמריקנית לעיראק. משנכשל בכך, עבר להתנגדות פעילה יותר ועודד טרור בתוך עיראק כנגד האמריקנים, ובין העיראקים לבין עצמם. על אף שהפעילות הזו הצליחה לגרום למלחמת אזרחים ולשקיעה אמריקנית בבוץ העיראקי, התפוצצה ההחלטה הזו במהרה בפרצופו של אסד - מאות מהגרים עיראקים שנסו מהקרבות בעיראק, הגיעו לתוך שטחה של

באשר אל אסד - במצוקה. צילום: טלוויזיה.

בשאר אל אסד ירש מאביו חאפז את השלטון ביולי 2000, בטרם מלאו לו 35. בתחילת כהונתו עוד חשב אסד לבצע רפורמות ליברליות בארצו, במה שכונה "האביב של דמשק", אולם במהרה הבין המנהיג החדש כי הדרך הזו עשויה להחיש את סיום שלטונו שלו. במקום זאת, בחר בשיטה הקודמת שהנהיג אביו - מדינת משטרה נוקשה.

סוריה במבוכה גוברת. מספר אינטרסים בולטים שלה נפגעו כתוצאה מהמלחמה הזו, בעוד שההישג היחיד שהיא יכלה לרשום לזכותה הוא מיצובו של אסד כמנהיג החלק האנטי-מערבי בעולם הערבי.

הרחקתו של ארגון החיזבאללה מהגבול עם ישראל והכנסת כוחות מתוגברים של יוניפי"ל, הפך את הפעלת זרוע הטרור הזו כנגד ישראל לבעייתית יותר מבחינה טכנית ומדינית. הפגיעה הקשה בתשתיות החיזבאללה - השמדת רוב הטילים לטווח בינוני של החיזבאללה, חיסולם של מאות מחבלים מהיחידות המובחרות של הארגון וכמובן הפגיעה באוכלוסייה השיעית האזרחית, העורף של הארגון, לא הוסיפה נחת לסורים. מאז סיום המלחמה, דואגים אמצעי התקשורת הנאמנים לאסד ואלו הנאמנים לחיזבאללה, להזכיר את דבר "הניצחון הגדול" שהושג על ישראל. למרות זאת, שני הצדדים הביעו לא פעם חשש מפני התקפה ישראלית קרבה.

מאז אוגוסט 2006 מתקיימת מתיחות בין ישראל וסוריה, אשר הגיעה לכמה נקודות שיא. הבולטת שביניהן נמתחה על פני זמן רב החל מקיץ 2007. הסורים דאגו לעבות את מערך הכוחות בגבול, והותירו את הפריסה המוגברת גם בתחילת החורף, בניגוד לשנים עברו. יותר מכל דבר אחר, הוכיחה הפעילות הסורית המוגברת בגבול עם ישראל כי היא חוששת ממלחמה ומאמינה כי ישראל מעוניינת לבצע מחטף צבאי.

התקפת חיל האוויר הישראלי בסוריה, שעל פי פרסומים זרים הביאה להשמדתו של כור גרעיני שנבנה בסיוע צפון קוריאני, עשויה להיחשב לאחת ההצלחות האסטרטגיות הגדולות של מדינת ישראל ב-25 השנים האחרונות. ככזו, היוותה מכה אנושה לסוריה ולאינטרסים שלה. מעבר לנזק המיידי - אובדן הפוטנציאל הגרעיני הסורי, נודעו מספר השלכות חשובות לאירוע הזה.

הכור הסורי לא היה מוגן בסוללות נ"מ, וככלל, האבטחה

עליו הייתה קלה, אולי אפילו קלה מדי. הסיבה לכך ככל הנראה, טמונה במידור המודיעיני הקיצוני שהנהיג אסד, אשר התייחס לפרויקט הגרעיני כפרויקט אישי ביותר, שאותו הכירו יחידי סגולה בלבד בתוך סוריה ומחוץ לה. העובדה כי לארגוני ביון מערביים היה מידע מפורט על הפרויקט צריכה להטריד אותנו.

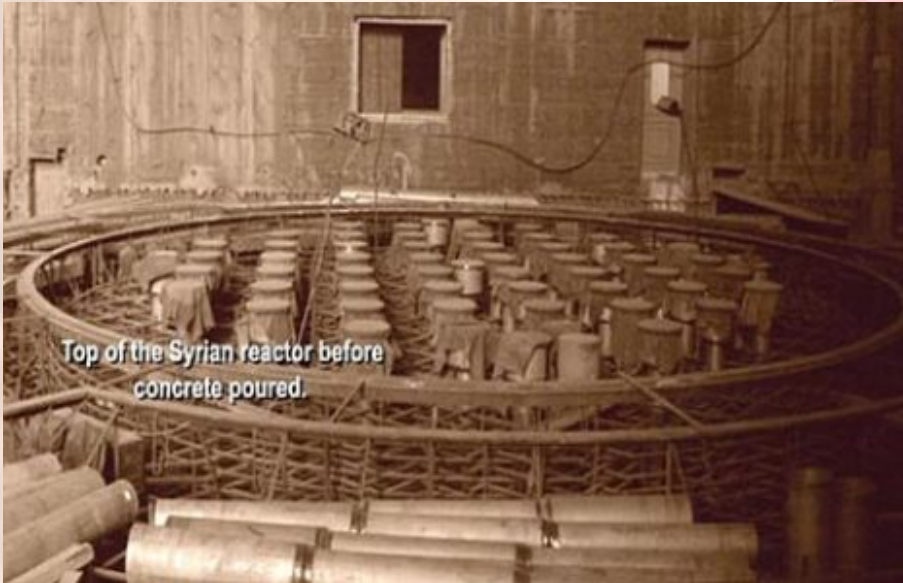
כישלון אדיר שכזה למודיעין הסורי ולהגנה האווירית הסורית, איים להפוך את אסד לבדיחה עצובה בעולם הערבי. ישראל, שלא הייתה מעוניינת שהמצב יתדרדר לכדי מלחמה, לא שיתפה פעולה עם הידיעות בדבר השמדתו של כור גרעיני, ואפשרה לאסד ליהנות זמן מסוים מתחושת הספק. מטבע הדברים, לא ניתן היה לשמור את המידע לאורך זמן הרחק מהתקשורת, וכשדלף, נחשפה פעם נוספת ערוותו של המשטר הסורי, ושל כוחות הביטחון שלו.

צרה נוספת שהתרגשה על הסורים כתוצאה מהפצצת הכור, הייתה הפגיעה ביחסיה עם צפון קוריה. השותפה הגרעינית של אסד, הפרה בעצם הסיוע שלה לסורים התחייבויות קודמות לאמריקנים, באשר לחיסול הפרויקט הגרעיני שלה. הנצים בקונגרס האמריקני התנפלו על המידע שהוכיח את המעורבות הצפון קוריאנית כמוצאי שלל רב, על מנת למנוע מממשל בוש מלקדם את פתרון המשבר הצפון קוריאני באמצעות חבילת הטבות כלכליות. על העגלה הזו קפצו גם חברי קונגרס מהמפלגה הדמוקרטית שראו בכך הזדמנות לחבוט בממשל בוש החבוט ממילא.

רצף של שגיאות

מאז עלה לשלטון בסוריה, ביצע אסד מספר שגיאות אסטרטגיות קשות, ביניהן ניסיונו למצב עצמו כמנהיג האנטי-אמריקני הבכיר באזור. אסד פירש את הנכונות הישראלית-מערבית לפשרה בתמורה לנטישת דרך הטרור כנכס האסטרטגי המרכזי העומד לרשותו, אולי הנכס היחיד היוצר מאזן אימה כלשהו עם ישראל. ההבנה הזו דחפה את אסד להדק עוד ועוד את יחסיו עם נשיא איראן אחמדינז'אד, ועם מנהיגי הטרור הפלשתיני והלבנוני.

ההשלכות הבעייתיות מבחינת סוריה לבחירות שביצע, ביניהן אובדן השלטון הסורי בלבנון, בידודה המדיני של סוריה, יצירת בעיית הפליטים העיראקיים, פגיעה בכוח ההרתעה הסורי מול ישראל וערעור היציבות השלטונית שלו, עוררו כוחות אחרים בסוריה, שהחלו להטיל ספק במנהיג הצעיר. קשריו המתהדקים עם איראן עוררו אף הם ביקורת בשל

הכור הגרעיני הסורי בעת בנייתו. צילום: ספריית הקונגרס האמריקני

התקפת חיל האוויר הישראלי בסוריה, שעל פי פרסומים זרים הביאה להשמדתו של כור גרעיני שנבנה בסיוע צפון קוריאני, עשויה להיחשב לאחת הצלחות האסטרטגיות הגדולות של ישראל ב-25 השנים האחרונות. ככזו, היוותה מכה אנושה לסוריה ולאינטרסים שלה.

המחיר הנלווה להם - פגיעה ביחסים עם שאר מדינות ערב.

העובדה כי מי שנתפס בחלק הרדיקלי של העולם הערבי כגיבור, חוסל מתחת לאפו של אסד, חשפה מחדל ביטחוני חמור נוסף, והציגה את המודיעין הסורי באור מגוחך. העיתונות הערבית הצביעה על המודיעין הסורי כמי שהיה בעל חלק חשוב בחיסולו של מורנייה. היעלמותם של עסף שוואכט, ראש המודיעין הצבאי הסורי וגיסו של אסד, וכן של אשתו של שוואכט, בושארה אסד, סייעו ללבות את התיאוריות בדבר היווצרות קשר כנגד שלטונו של אסד [1].

ב-15 במרץ 2008, דיווח העיתון הכווייתי "אל סיאסה" כי סיבת ביקורו המיסטורי של מורנייה בדמשק הייתה על מנת להתריע בפני אסד אודות ניסיון הפיכה כנגד שלטונו מאחוריו עומד עסף שוואכט. בידי מורנייה, כך העיתון הכווייתי, היה מידע כי שוואכט נפגש עם בכיר במודיעין האמריקני בעיר אירופית כלשהי. לאחר שאסד עימת את אחותו עם המידע, המשיך הדיווח, הוא סטר לה וגירש אותה מסוריה בעודו כולא את שוואכט במעצר בית.

חיסול מורנייה שימש גם את יריביו של אסד ובראשם המלך הסעודי עבדאללה, כדי לפגוע ביקורתו המדינית. פסגת הליגה הערבית, שהתארכה לראשונה בהיסטוריה בדמשק ואשר לכבודה הוציאו הסורים מקופתם המדולדלת עשרות מיליוני דולרים לשם ביצוע מתיחת פנים לבירה הסורית, ידעה

סוריה יישרה קו עם איראן ועם ארגוני הטרור בכל הזירות החשובות במזרח התיכון. היא תמכה בטרור בעיראק, בעזה ובלבנון. בשל הבחירה שלה, פגעה סוריה באופן אנוש ביחסיה עם המדינות המובילות בעולם הערבי, מצרים וסעודיה, שהחלו לראות במנהיג הסורי בעיה של ממש. בכל המוקדים הנזכרים לעיל, תמכו מצרים וסעודיה באלטרנטיבה. אל מול החמאס, גיבו המצרים והסעודים את אבו מאזן והפתי"ח. אל מול החיזבאללה, התייצבו מאחורי ממשלת סיניורה. בעיראק, זכו לתמיכה הסעודית-מצרית הגורמים המתונים שניסו לייצב ממשלה פרו-אמריקנית.

חיסולו של רב המחבלים עימאד מורנייה ב-12 בפברואר 2008 בלב אחת השכונות המאובטחות בדמשק, יצר מערבולת ביטחונית דרמטית בסוריה. ספקולציות רבות נולדו סביב זהות האחראים למעשה. העיתונות הערבית מלאה בהאשמות כנגד הסעודים, הישראלים ואף הפלשתינים. במערב היו שהציעו את ארה"ב וישראל כאחראיות. כפי שמורנייה חי את חייו הבוגרים מאחורי הקלעים, ורב המיסטורין על הגלוי באשר לחייו או זהותו, כך היה גם מותו לתעלומה אחת גדולה. אולם כל הספקולציות האלה לא עניינו את המשטר הסורי.

מעורבות זרה ובריחה של בעלי האמצעים לחו"ל. זהו מחיר שסורים רבים, כולל בני העדה הסוניית, אינם מוכנים לשלם.

המשך ההתדרדרות הכלכלית, הבידוד המדיני ומסכת ההשפלות הביטחוניות שעוברים הסורים כהפצצת הכור, חיסול מורנייה ואירועים אחרים, מקרב את השכנה מצפון לכדי רגע ההכרעה.

אביו של הנשיא הנוכחי, חאפו אל אסד, הצליח לשלוט בסוריה במשך שנים רבות הודות לערמומיות פוליטית ואכזריות בלתי מתפשרת נגד אויביו. אם בנו בשאר לא יאמץ תכונות אלו כעת, ניתן לומר כי הוא חי על זמן שאול. לא פחות.

היעדרויות של ראשי מדינה, אשר טענו כי באווירה שלאחר חיסולו של מורנייה, לא ניתן להבטיח את ביטחונם האישי. סיבה זו צורפה לטיעון הראשי של מנהיגי מצרים, סעודיה, ירדן ולבנון, אשר נעדרו מהפסגה כמחאה על המעורבות הסורית בלבנון.

סוריה, שניסתה מאז הנסיגה שלה מלבנון לשמר רמה מסוימת של מעורבות במציאות הפוליטית הלבנונית, הצליחה להרחיב את הקרע הפנימי במדינה. נציגי החיזבאללה ובני בריתם מקרב הנוצרים פרשו מהממשלה לאחר מלחמת לבנון השנייה, במהלך שיצר קיפאון פוליטי מתמשך במדינה שלא נפתר עד לזמן כתיבת שורות אלה.

הערות

1. "Assef Shawkat under House arrest over Mughniyeh murder", Ya Libnan, 06/04/2008

2. צבי בראל, "השותף השקט של אסד", הארץ, 10/04/2007

3. Alistar Lyon, "Arabs without oil hard hit by food price spiral", Reuters, 03/04/2008

נשיאה האחרון של לבנון אמיל לאחוד, סיים את תפקידו ב-23 בנובמבר 2007, והותיר את כסאו מיותר. מאז, מתחולל מאבק בין הקואליציה האנטי-סורית בהנהגת ראש הממשלה פואד סיניורה וחבר הפרלמנט סעד אל חרירי, ובין האופוזיציה הפרו-סורית בהנהגת החיזבאללה, באשר לזהותו של הנשיא החדש.

רגע המבחן קרב

השגיאות שביצע אסד לאורך השנים, העמידו את המשך שלטונו בסימן שאלה מתמיד. המצב הכלכלי הקשה בסוריה – 70% אינפלציה, 1.5 מיליון מובטלים, בעיית פליטים קשה ועוד, מאיימים ליצור על שלטונו של הרודן הצעיר לחץ רב, שאינו מסוגל לסייע לאוכלוסייה הסורית, המתמודדת עם השפעותיו הקשות של משבר המזון העולמי [2,3].

כפי שאירע במקרים דומים בעבר, בהינתן מצב פנימי קשה, מנסים הסורים למקד את דעת הקהל בנושאים חיצוניים. החשש ממלחמה עם ישראל שהתחלף בתקוות ליוזמת שלום חדשה, ריכך מעט את הביקורת הפנימית. למרות זאת, במידה ואכן התרחשה התארגנות מתחת לאפו של אסד בדמשק, הרי שמערכת הביטחון הסורית צפויה לעבור בקרוב טלטלה עזה ואף מרחץ דמים, בניסיון לעצור את הסחף. מאחר ובעיותיה של סוריה תחת הנהגתו של אסד לא עומדות למצוא את פתרונן, לא מן הנמנע כי התארגנות דומה צפויה להתרחש בקרוב.

משפחת אסד בפרט, והעדה העלווית בכלל, מוצאות עצמן במאבק הישרדות אמיתי. במידה ואסד לא יוחלף ביוזמת העלווים, עשויה סוריה לעבור מהפכה שלטונית של ממש, שבסופה יעבור שרביט ההובלה מהעלווים לידי הרוב הסוני. במציאות שכזו תעבור סוריה תהליך של עיראקזציה – הרג בין עדתי נרחב,

המיקום הוא הכל

אלון לוי ויובל בוסתן

בשנתיים האחרונות מחוזרות מדינות צפון אפריקה על ידי כל המעצמות העולמיות. בזו אחר זו נסגרות עסקאות ענק עם מדינות האזור, שצפויות לזכות בשנים הקרובות בנשק חדיש ובכורים גרעיניים לייצור חשמל. מבין המעצמות, יוזמה מסקרנת של נשיא צרפת סרקוזי עשויה לעמוד במרכז סדר היום האזורי בשנים הקרובות. כיצד זו תשפיע על מעמדן של המעצמות האחרות באזור? מה תהינה השלכות על שאר אפריקה?

מניעה לקיומו של פרויקט גרעין אזרחי בשטחה.

נשיא צרפת הצליח להשיג גם דריסת רגל משמעותית בעתודות הגז הטבעי הגדולות הנמצאות בצפון אפריקה. בדצמבר 2007, במהלך ביקור שני שלו כנשיא באלג'יריה, נתחמו עסקאות בשווי כולל של 5 מיליארד אירו. מרבית העסקאות התבצעו בתחום האנרגיה, ובראשן נכונותה של "גז דה פרנס" להאריך ב-12 שנה את מחויבותה לרכוש גז מאלג'יריה, בשווי מוערך של כ-2.5 מיליארד אירו בשנה [2].

בטרם השלים שנה בתפקידו, ועל אף ביקורת רבה על התנהלותו ואורח חייו, מכירים גם מבקרי החריפים ביותר של הנשיא הצרפתי כי את אשר הבטיח בנושא האפריקני – קיים. סרקוזי הבטיח להדק את שיתוף הפעולה עם מדינות אפריקה, ועם מדינות צפון אפריקה בפרט, ועשה זאת בדרך אלגנטית. הוא דילג ממדינה למדינה, חתם על שיתופי פעולה בתחומים שונים ורתם את מארחיו לתוכנית הגדולה שלו – "איחוד הים התיכון".

האיחוד הים תיכוני

במאי 2007, בשיאה של מערכת הבחירות בצרפת, הציג סרקוזי תוכנית להקמת איחוד "ים תיכוני". על פי נוסח ההצעה שהציג, באיחוד אמורות היו להיות חברות כל המדינות השוכנות לחופי הים התיכון. האיחוד המיועד אמור לשמש כבסיס לשיתוף פעולה רב-לאומי במלחמה בהגירה ובתחומי סחר וחברה.

סרקוזי הציע כמה טעמים למהלך שכזה, מלבד שיפור הפיקוח על ההגירה – ראשית, לנוכח התנגדותו לצירופה של טורקיה לאיחוד, ראה סרקוזי בהצעתו חלופה אפשרית שבה תוכל טורקיה להיות לאחת מעמודי התווך. שנית, הסכם כזה, בו תהיה חברה גם ישראל, עשוי לשפר את היחסים בינה לבין מדינות העולם הערבי.

בנובמבר 2005, במהלך מהומות המהגרים בצרפת, אימץ ניקולא סרקוזי, אז שר הפנים, קו ניצי נגד המתפרעים. הוא כינה את המתפרעים "חלאות" ו"חברי כנופיות" ואיים כי מהגרים שיתפסו מתפרעים יגורשו מצרפת. לאחר סיום המהומות הבטיח לקדם יוזמות חקיקה שתאפשרנה סלקציה בין מהגרים ויישום אמצעי מעקב פולשניים [1].

אין זה פלא איפה כי ההבטחות שהשמיע במהלך מערכת הבחירות לנשיאות להדק את הקשרים עם מדינות אפריקה התקבלו בהרמת גבה. סרקוזי היה נחוש להטיל את מרכז הכובד הצרפתי בחזרה על אפריקה, לאחר שב-12 שנות שלטונו של שיראק התמקדו הצרפתים בעיקר במפרץ הפרסי.

לא כולם באפריקה קיבלו את רעיונותיו של סרקוזי בברכה, והיו שהאשימו אותו בחזרה למדיניות האירופית מעידן הקולוניאליזם. למרות הביקורת, חודשיים לאחר בחירתו יצא סרקוזי למסע דילוגים מוצלח למדי בחלקה הצפוני של אפריקה. המסר המרכזי מבחינתו של הנשיא הצרפתי היה של שיתוף פעולה בין מדינות שוות מעמד. סרקוזי השיג הסכמי עתק בתחום האנרגיה ושיתופי פעולה בנושאי חברה. אל כל המדינות, נשא הנשיא הצרפתי את הסוכרייה המפתה ביותר העומדת לרשותו – אנרגיה גרעינית.

סרקוזי, כמו ארה"ב ושאר מדינות אירופה, ביקש להדגיש את נכונותן של מעצמות הגוש הדמוקרטי להפיץ טכנולוגיה גרעינית כל עוד זו נמצאת בשימוש אזרחי ותחת פיקוח בינלאומי. כך, בעוד איראן נמצאת על מסלול התנגשות עם ארה"ב ואירופה בשל פרויקט הגרעין שלה, ופרויקט הגרעין של סוריה, על פי מקורות זרים, עלה בלהבות, נמצאות כל המדינות המוסלמיות בצפון אפריקה, כמו גם ירדן ואיחוד האמירויות, בשלבים שונים של מו"מ עם צרפת להקמת תשתית גרעינית בשטחן. סרקוזי גם הצהיר במספר הזדמנויות כי אם איראן תשתף פעולה עם הקהילה הבינלאומית לא תהיה כל

ייתכן כי ההישג הגדול ביותר שביקש סרקוזי להשיג בהקמת איחוד שכזה, הוא מסגרת כלכלית גדולה בה חברות גם איטליה וספרד, שבה צרפת היא החברה החזקה ביותר מבחינה כלכלית ומדינית. במסגרת שכזו, עשויה צרפת לזכות להשפעה מדינית אדירה. כוחה בתוך האיחוד האירופי יגדל בשל קשריה עם גורמים חיצוניים לאיחוד, קשריה עם העולם הערבי יתחזקו וצרפת של סרקוזי תוכל למצב עצמה כמתווכת ראשית בין ישראל והעולם הערבי, אחת המשבצות הבעייתיות אך יוקרתיות בעולם הדיפלומטי. כל אלו יובילו, ללא ספק, במידה והאיחוד אכן ייצא לפועל, לאפשרויות כלכליות חדשות למשק הצרפתי.

בטרם השלים שנה בתפקידו, ועל אף ביקורת רבה על התנהלותו ואורח חייו, מכירים גם מבקרי החריפים ביותר של הנשיא הצרפתי כי את אשר הבטיח בנושא האפריקני – קיים. סרקוזי הבטיח להדק את שיתוף הפעולה עם מדינות אפריקה, ועם מדינות צפון אפריקה בפרט, ועשה זאת בדרך אלגנטית.

היוזמה של סרקוזי התקבלה ברגשות מעורבים בקרב מדינות האזור. באירופה, הביעו ספרד, איטליה ויוון תמיכה נלהבת בהקמת האיחוד הים-תיכוני, ובצפון אפריקה הצטרפו לתמיכה מרוקו וטוניס [3, 4, 5]. מנגד, הביעה טורקיה התנגדות חריפה לרעיון צירופה לאיחוד החדש על חשבון צירוף עתידי לאיחוד האירופי. בממשלת טורקיה ציינו כי זו תהיה הפעם הראשונה שבה מדינה שמתחילה בתהליך המורכב של הצטרפות לאיחוד נדחקת הצדה. לעובדת היותה המדינה המוסלמית היחידה שאי פעם פתחה בתהליך שכזה, וודאי עשויות להיות השלכות נוספות.

המבקרת החריפה ביותר, וזו שהכריעה את הכף בסופו של דבר, הייתה קאנצלרית גרמניה, אנגלה מרקל. חששה המרכזי של מרקל נגע להשפעה המערערת שתהיה לחברותן של כמחצית ממדינות האיחוד האירופי באיחוד אחר, אליו יבקשו להזרים כספים ואשר על האינטרסים שלו יבקשו להגן. "חשיבותו

בטענה כי מדובר בניסיון אירופי להעצים את השפעת היבשת אל מעבר לגבולותיה. רק בשנת 2000, חמש שנים לאחר החתימה על ההסכם המקורי, ניאות קדאפי להצטרף ולוב זכתה למעמד של משקיפה. מאז נבחר, העניק סרקוזי תשומת לב רבה ללוב, אולי יותר מכל מדינה אחרת באזור.

מבחינת הנשיא הצרפתי, לוב היא מהחברות החשובות באיחוד החדש, דווקא בשל השפעתו של מנהיגה. קדאפי עצמו כינה את היוזמה של סרקוזי "מלהיבה", אך הזהיר כי "אל לזוז להזכיר במאומה את השיטות של האימפריאליזם הישן" [9]. גם כאן קשה לראות כיצד יצא לפועל שיתוף פעולה אפשרי בינה לבין ישראל והאם היעדרו של שיתוף פעולה כזה יהיה מקובל על שאר החברות.

האם האיחוד הים תיכוני יצליח להתרומם מעבר לכינוסים דו-שנתיים של פוליטיקאים? האם הוא בכלל מסוגל להגשים את הציפיות שתולים בו? קשה לדעת. דבר אחד הולך ומתבהר עוד לפני שהוקם האיחוד – עצם כינון היחסים של האיחוד האירופי כגוש אחד מול מדינות שכנות לו, עשוי להוות בסיס לכינונם של קשרים מעין אלו בעתיד, בין ארגונים רב-לאומיים בכלל, ואף בין האיחוד האירופי לשכנות נוספות שלו.

ראש ממשלת פולין, דונלד טוסק, כבר הזדרז והציע ליישם את אותו עיקרון המיושם בהקמת איחוד הים התיכון, להידוק הקשרים עם שכנות האיחוד ממזרח ובראשן אוקראינה. "אנו חפצים... בשיתוף פעולה עם שכנינו ממזרח בתחומים כגון תחבורה, תשתיות, אשרות מעבר וחוק" ציין שר החוץ הפולני, ראדק סיקורסי [10].

יוזמת צירופה של אוקראינה לאיחוד האירופי עומדת במרכז המחלוקת בין מוסקבה לקייב. נשיא אוקראינה יושצינקו מנסה לקדם את היוזמה מאז עלה לשלטון, אך ללא הצלחה יתרה עד כה. מן העבר השני, משתמשת רוסיה בכל האמצעים העומדים לרשותה על מנת ללחוץ על הממשלה באוקראינה שלא להצטרף לאיחוד האירופי, צעד שיהווה מכה אנושה ליכולת ההשפעה של רוסיה במזרח אירופה. פתרון ביניים, דוגמת הידוק יחסים עם אוקראינה על פי המתכונת המתהווה ביים התיכון, עשוי לאפשר לאוקראינה ליהנות מקשרים כלכליים הדוקים יותר עם האיחוד האירופי ובה בעת לשמר יחסים תקינים עם רוסיה.

היוזמה הפולנית, כך על פי הממשלה היושבת בוורשה, זוכה לתמיכת גרמניה וצ'כיה. הפולנים הבטיחו להציג תוכנית

סרקוזי ומרקל – מובילים ביחד את האיחוד האירופי. צילום: ועידת ה-G8 בגרמניה

המבקרת החריפה ביותר, וזו שהכריעה את הכף בסופו של דבר, הייתה קאנצלרית גרמניה, אנגלה מרקל. חששה המרכזי של מרקל נגע להשפעה המערערת שתהיה לחברותן של כמחצית ממדינות האיחוד האירופי באיחוד אחר, אליו יבקשו להזרים כספים ואשר על האינטרסים שלו יבקשו להגן.

האיחוד הים תיכוני צפוי לקום רשמית בכינוס שיארוחו הצרפתים באמצע חודש יולי. לכינוס הוזמנו כל 27 מדינות האיחוד האירופי, כמו גם כל המדינות השוכנות לחופי הים התיכון, כולל ישראל. חברותה של זו, אגב, צפויה לעורר לא מעט בעיות.

במאי 2007, זמן קצר לאחר שסרקוזי הציג את רעיון האיחוד, הביע שמעון פרס, אז המשנה לראש הממשלה, תמיכה ברעיון. מאז, נמנעו בכירים ישראלים להתייחס ליוזמה באופן פומבי, אך נראה כי בירושלים יצטרפו ליוזמה בברכה. חברות ישראלית אפשרית תאתגר את המדינות הערביות שאינן מקיימות יחסים דיפלומטיים עם ישראל.

במקרה של אלג'יריה, לבנון וסוריה, נראה כי אלו תבקשנה להמשיך את אופן ההתנהלות שלהן במסגרת תהליך ברצלונה, במסגרתו הן פועלות ישירות מול האיחוד האירופי אך לא מול ישראל. עם זאת, "התעלמות" זו אינה עולה בקנה אחד עם העקרונות הניצבים בבסיס יוזמת האיחוד הים תיכוני, ובראשם - הרצון להעמיק את שיתוף הפעולה בין מדינות הים התיכון לבין עצמם, כהפקת לקחים מחוסר היעילות של תהליך ברצלונה.

חברה בעייתית לא פחות תהיה לוב. קדאפי יצא בזמנו נגד תהליך ברצלונה

הפוליטית של אזור הים התיכון גדולה כל כך, עד כי כל מדינות אירופה צריכות לשאת באחריות, לא רק המדינות השוכנות לחופי הים התיכון" קבעה [6].

לאור הביקורת הרבה, נאות סרקוזי לבצע שינויים בתוכניתו המקורית במטרה להבטיח את הגשמתה. כך, הרעיון המקורי של מתן חברות מלאה רק לחברות האיחוד האירופי השוכנות לחופי הים התיכון ננטש, ובמקומו הוחלט כי כל מדינות האיחוד האירופי תקבלנה מעמד של חברות מלאות באיחוד הים התיכוני.

התוכנית להקים בנק השקעות משותף לאיחוד החדש נזנחה אף היא. במקומה, יוזרמו כספים מהאיחוד האירופי לאיחוד הים תיכוני במסגרת המנגנונים שהוקמו ב"תהליך ברצלונה", הסכם המסגרת מ-1995 שייסד שיתוף פעולה בין האיחוד האירופי למדינות צפון אפריקה והמזרח התיכון. לבסוף, הסכימו הצרפתים שלא להתייחס לחברותה של טורקיה באיחוד החדש כחלופה להצטרפותה של זו לאיחוד האירופי. לאחר שורה של שינויים אלו, אישרו מנהיגי האיחוד האירופי את רעיון האיחוד הים התיכוני, בכינוס שנערך בבריסל במרץ השנה [7]. עם קבלת השינויים, הודיעו הטורקים כי הם מקבלים בברכה את ההזמנה לחברות באיחוד החדש [8].

מחוזים מתמיד

נכון להיום, אם כן, נהנות כל מדינות צפון אפריקה משיתופי פעולה מתקדמים עם המעצמות הגדולות. למרוקו הסכם סחר חופשי ושיתוף פעולה גרעיני עם ארה"ב; היא חתמה באוקטובר האחרון על הסכם עם צרפת לבניית כור גרעיני והיא אחת משותפות הסחר הגדולות של רוסיה באזור. אלג'יריה היא שותפה בכירה בקרטל הגז הרוסי, היא יעד מוביל לנשק רוסי ביבשת, אך מקיימת קשרים מקיפים גם עם צרפת ושיתוף פעולה גרעיני עם ארה"ב. טוניסיה מקיימת מזה שנים שיתופי פעולה בתחומי מדע ומחקר עם סין, ובחודש שעבר חתמה על הסכם לשיתוף פעולה גרעיני עם צרפת.

לוב זוכה גם היא לעדנה בשנים האחרונות. בדצמבר האחרון ביקר קדאפי בפריז, שם חתם על שורה של הסכמים לרכישת כורים גרעיניים. בנוסף, נחתמו שם הסכמי סחר בהיקף של 10 מיליארד אירו [16]. מן העבר השני, בתחום האנרגיה והנשק היא מקיימת קשרים ענפים עם רוסיה. לבסוף, מצרים היא בעלת ברית אסטרטגית של ארה"ב. למרות זאת, רוסיה היא זו שתבנה את הכור הגרעיני הראשון שלה וצרפת עשויה בהחלט להיות זו שתבנה את השני.

האיחוד הים תיכוני שמוביל סרקוזי לא צפוי להיצמד לאחד המודלים של מסגרות האינטגרציה האזורית בעולם [17], אלא

חודש לאחר מכן הגיע פוטין לביקור בזק בלוב, הראשון בהיסטוריה של מנהיג רוסי או סובייטי. לוב אמנם מחזיקה בפחות מאחוז מעתודות הגז הטבעי בעולם, אך היא עדיין מהווה חלק חשוב בהידוק האחיזה הרוסית על משק הגז האירופי ובתאגיד הענק הרוסי גזפרום אף מתכננים להניח צינור על קרקעית הים התיכון בין לוב לסיציליה. עוד במהלך הביקור, חתם פוטין על עסקת נשק בהיקף של כ-3 מיליארד דולר. עסקה זו דחקה את רגליה של צרפת מטריפולי. בחודשים האחרונים ניסו בפריז לקדם מכירת 18 מטוסי קרב חדישים מתוצרת צרפתית, אך ללא הצלחה.

בתחום הגרעיני לא אמר נואש פוטין גם מהמשק האלג'יראי. אלג'יריה עשירה אמנם במשאבי טבע דוגמת גז טבעי ונפט, אך היא מבקשת מזה שנים לנצל גם את מרבצי האורניום הגדולים שלה ותוכנית הגרעין שלה החלה לפני כשני עשורים. בשטחה פועלים שני כורי מחקר גרעיניים, הראשון מתוצרת סין והשני מארגנטינה. בשנתיים האחרונות האיצו האלג'יראים את תוכניתם להפיק אנרגיה חשמלית בתחום. רוסיה וצרפת הביעו עניין בפרויקט, אך דווקא ארה"ב הייתה הראשונה לחתום על הסכם לשיתוף פעולה בתחום, ביולי 2007 [15]. למרות זאת, גם רוסיה וגם צרפת מנסות לשווק למדינה הצפון אפריקנית כור מתוצרתם.

מפורטת להידוק הקשרים עם השכנות ממזרח, כבר בפסגת האיחוד האירופי שתיערך ביוני הקרוב.

החזירה הרוסית לאזור

במהלך שנות המלחמה הקרה הראשונה נהנתה ברה"מ מקשרים הדוקים עם המדינות המוסלמיות בהן התקיימו משטרים רפובליקניים. כך עם מצרים של נאצר, כך עם לוב של קדאפי וכך עם טוניסיה ואלג'יריה מרגע שאלו זכו בעצמאות מצרפת. כניסת ארה"ב לאזור באמצעות הידוק הקשרים עם מצרים ומרוקו פגע באינטרסים הסובייטים באזור. בתחילת שנות השמונים, בתגובה להצטיידות המצרית בנשק אמריקני, מכרו הרוסים כור מחקר גרעיני ללוב ונשק רב לאלג'יריה. התמוטטות ברה"מ הרחיקה את ידה של מוסקבה גם מצפון אפריקה.

משיצא פוטין באמצע העשור הנוכחי לשדרג את מעמד רוסיה בעולם, הוא סימן את צפון אפריקה כיעד מועדף. אלג'יריה נבחרה כאחת התחנות הראשונות והמשמעותיות ביותר באזור. במרץ 2006, הוא הגיע לביקור קצר, במהלכו נחתמה עסקת הנשק הגדולה ביותר של רוסיה בעידן הפוסט-סובייטי. בכך, הפכה אלג'יריה ללקוחה הגדולה ביותר של סחורה צבאית רוסית [11]. אלג'יריה, המהווה את המקור לעשירית מהגז המיובא לאיחוד האירופי, הפכה לחברה חשובה בקרטל הגז הטבעי המתהווה של רוסיה. במסגרת ההסכמים שנתחמו בעת ביקורו של פוטין, זכו תאגידי האנרגיה הרוסיים בזיכיונות לניצול מאגרי הגז הגדולים של המדינה הצפון-אפריקנית [12].

בספטמבר 2006, חצי שנה לאחר הביקור הראשון באלג'יריה, הגיע פוטין למרוקו. היה זה הביקור הראשון של מנהיג רוסי מאז ביקורו של ברז'נייב בשנות השישים. מרוקו, אחת משותפות הסחר הגדולות של רוסיה באפריקה, הידקה את היחסים עם רוסיה בשנים האחרונות הודות לשורה של הסכמי שיתוף פעולה בתחומי חברה, חקלאות ותיירות. במהלך הביקור ולאחריו, הציגו הרוסים לבנות כור גרעיני להפקת חשמל במרוקו, ומשלחת מחברת האנרגיה הממשלתית של מרוקו אף ביקרו לשם כך במוסקבה [13].

פוטין לא הסתפק בכך, ועל רקע שידוליו של סרקוזי, פעל להעצים עוד את ההשפעה הרוסית באזור. במרץ 2008, הגיע נשיא מצרים מובארק לרוסיה. במהלך הביקור חתם עם מארחיו הרוסיים על הסכם להקמת כור גרעיני ראשון במצרים [14].

קדאפי עם פוטין, בביקורו ההיסטורי של הנשיא הרוסי בלוב. צילום: הקרמלין

פוטין הגיע לביקור בזק בלוב, הראשון בהיסטוריה של מנהיג רוסי או סובייטי. לוב אמנם מחזיקה בפחות מאחוז מעתודות הגז הטבעי בעולם, אך היא עדיין מהווה חלק חשוב בהידוק האחיזה הרוסית על משק הגז האירופי ובתאגיד הענק הרוסי גזפרום אף מתכננים להניח צינור על קרקעית הים התיכון בין לוב לסיציליה

6. "Merkel: No more money for Mediterranean Union", Xinhua, 23/04/2008

7. Ingrid Melander, "EU leaders to endorse Mediterranean Union", Reuters, 14/03/2008

8. "Turkey, reassured on EU, backs 'Club Med' plan", Reuters, 04/03/2008

9. "Gaddafi: No ignorance of EU plan on Mediterranean Union", Xinhua, 19/03/2008

10. "Poland: Ukraine should get same treatment as Mediterranean states by EU", AP, 14/03/2008

11. "Algeria in Russian weapons deal", BBC News, 11/03/2006

12. Roman Kupchinsky, "Russia: Algeria Deal Revives Talk Of Gas Cartel", RFE/RL, 14/08/2006

13. Lamine Ghanmi, "Putin takes Africa diplomacy drive to Morocco", The Guardian, 07/09/2006

14. "Russia-Egypt nuclear deal signed", BBC News, 25/03/2008

15. "U.S and Algeria sign nuclear cooperation pact", Reuters, 10/06/2007

16. "Nuclear deal signed as Sarkozy hosts Kadhafi", AFP, 10/12/2007

17. עוד על תיאורית האינטגרציה האזורית במאמר "המאה האסיאתית?" בגיליון מרץ 2008 של סיקור ממוקד

לבסוף, שיתוף הפעולה של מדינות צפון אפריקה חשוב ביותר במאבק העולמי בטרור – בחלק ממדינות אלו מצויים תאים של אל קעידה ושל ארגוני טרור אסלאמיים אחרים, המאיימים על המשטרים המקומיים כמו גם על מדינות אירופה.

מרוץ המעצמות אל צפון היבשת מצוי בעיצומו. דומה כי כל מהלך מצדה של מדינה אחת, זוכה באופן מיידי לתגובה מצדה של מעצמה אחרת. הנהנות בינתיים מכל ההמולה, הן כמובן מדינות צפון אפריקה, אולם בשלב מסוים, לכשיתפזר הערפל, תאלצנה המדינות השונות לבחור צד.

בעיה מרכזית שאין לדעת אם האיחוד הים תיכוני יעניק לה פתרון, היא מערכת היחסים הסבוכה בין מדינות צפון אפריקה לבין עצמן. מרוקו ואלג'יריה הן יריבות מסורתיות; אלג'יריה תומכת עד היום בפוליסארי – ארגון הגרילה הלוחם לעצמאותה של מערב סהרה הנמצאת תחת כיבוש מרוקני; לוב ומצרים ידעו אף הן עליות ומורדות רבים ביחסיהן.

במידה והמערכת המקיפה של שיתופי הפעולה שהוצגו כאן תשיג את יעדיה בצורה הרמונית, עשויה צפון אפריקה להפוך לריביירה של ממש בתוך שנים לא רבות. כשלו ביוזמות האלה, עלול להציף את הבעיות הביטחוניות של האזור ולחולל מרוצי חימוש, עימותים וניסיונות הפיכה.

הערות

1. Adam Sage, "Sarkozy gets tough with suburban hooligans", The Times, 01/11/2005

2. "In Algeria, French companies sign €5 billion in deals", Reuters, 04/12/2007

3. "Turkey says 'Mediterranean Union' cannot be alternative to its EU bid", AP, 30/05/2007

4. "French, Italian, Spanish leaders back Mediterranean Union plan", AFP, 21/12/2007

5. "Morocco 'to strongly adhere to Mr. Sarkozy's Mediterranean Union Initiative,' Minister", Maghreb Arabe Presse, 06/07/2007

להוות אסופה של הסכמים לשיתוף פעולה בין מדינות האזור לבין עצמן ובין לבין מדינות אירופה. באופן פרדוקסלי, דווקא הצלחה של פעילות זו, שאמורה לצמצם את ההגירה האפריקנית לאירופה, תתרום להידוק של הקשרים בין אירופה לאפריקה. באיחוד האירופי, המוטרים מזרם המהגרים, כמו גם מההשפעה הרוסית הגוברת על משק הגז הצפון אפריקני, מוכנים לשלם בעין יפה עבור שיתוף הפעולה של מדינות האזור.

המאבק הנמשך בין המעצמות על ליבן של מדינות צפון אפריקה, מותיר את המדינות שמדרום לשהרה להביט בעיניים כלות כיצד הצפון הולך ומתפתח בעוד הן נותרות מאחור. במדינות אלו משקיעות בעיקר ארה"ב וסין, שתי שותפות הסחר הגדולות של היבשת השחורה כיום. חלוקה זו צפויה להקשות על קברניטי האיחוד האפריקני, שעמלים על יצירת שותפות אינטרסים בין כל מדינות היבשת.

כך הופך חלקה הצפוני של היבשת השחורה לזירה בפני עצמה במלחמה הקרה השנייה. היתרונות של צפון אפריקה ביחס לאפריקה השחורה רבים – צפון אפריקה היוותה באורח מסורתי חיץ בין אפריקה שמדרום לשהרה ובין אירופה. בידי מדינות צפון אפריקה המפתח לעצירת גלי ההגירה הגדולים לאירופה, הכלכלות של צפון אפריקה גדולות יחסית מאחיותיהן בדרום ורמת החיים הגבוהה של אפריקה הערבית גבוהה בהתאם. עובדה זו פותחת אפשרויות מגוונות יותר לשיתוף פעולה עם המערב מעבר לשיטה המסורתית של מכירת חומרי גלם מאפריקה בתמורה לסחורות ברמת טכנולוגית גבוהה.

כוחן המדיני של מדינות צפון אפריקה בולט אף הוא. למעט מרוקו, חברות כל המדינות האלה באיחוד האפריקני ובעלות השפעה רבה על מהלכיו, בעיקר מצרים ולוב. מצרים היא ככל הנראה השחקנית החשובה ביותר גם בליגה הערבית ומצויה בנבכי עולם הפוליטיקה הערבי במקומות בעלי עניין עולמי כגון לבנון והרשות הפלשתינית. יחסיהן של מצרים ומרוקו עם ישראל וקרבתן לארה"ב הופכות אותן לגשר מדיני חשוב ביותר.

מאגרי הנפט והגז הטבעי הגדולים המצויים בצפון אפריקה, בעיקר באלג'יריה ולוב, הם בעלי חשיבות אסטרטגית עבור אירופה, רוסיה וארה"ב, כל אחת מסיבותיה שלה. העלייה הדרמטית של מחירי האנרגיה בשנים האחרונות, הותירה בקופותיהן של היצואניות הגדולות עשרות מיליארדי דולרים הפנויים לכל סוגי ההשקעות.

הכסף שלך קונה פחות

אלון לוי ויובל בוסתן

להישגי שיא בבחירות האחרונות באיטליה היא רק האחרונה בשורה של מפלגות המתנגדות להגירה שזכו להצלחות בשנים האחרונות בכל מדינות היבשת.

ברלוסקוני חוזר

בחודש שעבר שב ונבחר סילביו ברלוסקוני לראשות ממשלת איטליה. תוצאות הבחירות היו ניצחון אישי לברלוסקוני, שאיבד את השלטון באפריל 2006. הפעם, זכה מנהיג הימין הודות לאיחוד שהוביל בין מפלגתו למפלגת הברית הלאומית תחת השם "אנשי החירות".

אולי ההישג הגדול ביותר במערכת הבחירות הזו, הישגה של המערכת הפוליטית כולה, היא העובדה כי הבית התחתון מחולק בבירור ל-5 מפלגות, 3 מהן קטנות ורק שתיים גדולות - קואליציית הימין-מרכז בראשותו של ברלוסקוני וקואליציית השמאל-מרכז בראשותו של מנהיג האופוזיציה החדש, וולטר וולטרונ. מדובר בחלוקה יוצאת דופן בפרלמנט האיטלקי, שבמושבו התחלקו בעבר הלא רחוק בין 23 ל-30 מפלגות. מיעוט המפלגות, כך מקווים באיטליה, יתרום ליציבות הפוליטית שכה חסרה בהמערכת הפוליטית בארץ המגף מאז ומתמיד.

על הניצחון מעיבה העובדה כי ברלוסקוני נסמך על מפלגת "הליגה הצפונית" לשם הבטחת הרוב בשני בתי הפרלמנט.

המפלגה, הנושאת את דגל המאבק בהגירה, זכתה בהישג הגדול ביותר בבחירות, כשהכפילה את כוחה ליותר מ-8% מהקולות בכל אחד מבתי הפרלמנט. מפלגה זו חרתה על דגלה את רעיון הפיכתה של איטליה למדינה פדראלית. בעוד רבים מחבריה מחזיקים בדעות ליברליות בתחומים חברתיים, המפלגה נחשבת ימנית-קיצונית בתחומים אחרים ובראשם היחס למהגרים. כעת, חוששים רבים באיטליה כי תלותו של ברלוסקוני בתמיכתם של חברי הליגה תאפשר להם

העלייה הנמשכת במחירי הדלק, המזון והדיור הביאו לשחיקת שכר ולמשבר חברתי במדינות רבות באיחוד. בכל רחבי היבשת, גובר התסכול בקרב שכבות הביניים, מהקושי הגובר להתקיים. כיצד מנסים מנהיגי האיחוד להתמודד עם המשבר? מה עלולות להיות ההשלכות של כשלון?

הצמיחה בכלכלה הספרדית תסתכם באחוז אחד השנה ואחוז נוסף בשנה הבאה, זאת לעומת ממוצע של 3.8% לשנה בעשור האחרון [4].

הנפגעים העיקריים כתוצאה מהמשבר הם, כמו תמיד, בני השכבות החלשות, שמתקשים להתמודד עם עליית המחירים ושחיקת השכר. לכך נוספת העובדה, כי שנים רצופות של מיתון פגעו בעודפי התקציב של מדינות האיחוד, מה שמגביל את יכולת הסיוע של הממשלות. בגרמניה שוקלים הקלות במס, בצרפת מהדקים את הפיקוח על הפקעות מחירים ובאיטליה הבטיח ברלוסקוני להקל על נטל המס ולסבסד שירותים רפואיים.

כמו במשברים חברתיים אחרים, גם הפעם נראה כי האויב הגדול ביותר אינו המשבר עצמו, אלא חוסר היכולת לראות את סופו. נוכח המשבר, המתח החברתי עולה ואיתו הסיכוי לפיצוץ. העוינות כלפי מהגרים, הנתפסים על ידי האוכלוסייה האירופית הוותיקה כאחד הגורמים המרכזיים למשבר הכלכלי, עולה אף היא. מפלגת הליגה הצפונית שזכתה

בחודש שעבר נרשמו בבריטניה השבתות במערכת החינוך, לראשונה זה שני עשורים. המורים בממלכה המאוחדת מוחים על הסכמי השכר שלהם. בשנה האחרונה עלה שכרם ב-2.5% בקירוב, בעוד מחיר המזון עלה ב-7% ומחיר הנפט ב-20% [1].

בצרפת, השחיקה בכוח הקנייה הפכה לסוגיה המטרידה ביותר את האזרחים, בעוקפה את שיעור האבטלה. כתוצאה מכך, גובר הלחץ הציבורי לתוספות שכר או סובסידיות ממשלתיות. בגרמניה, האבטלה אמנם ממשכה לרדת, אך כמו במדינות אחרות באיחוד גם כאן, תלוש משכורת אינו קונה כמו בעבר. כתוצאה מכך, הולכות ומתרבות השביתות ומחאות הפועלים.

באיטליה, ירדה הצריכה בינואר האחרון לשפל של שלוש שנים. עיקר הירידה, באופן לא מפתיע, נרשמה בתחומי הפנאי והתרבות [2]. בספרד, האינפלציה מחריפה ואיתה האבטלה, וגם בבלגיה ובמדינות רבות אחרות באיחוד. סקרים שערך הבנק הלאומי מצביעים על צניחה במדד אומן הצרכנים [3].

הנציבות האירופית עדכנה זה מכבר את תחזית האינפלציה ל-3.2% השנה, זאת, בהשוואה ל-2.1% בשנה שעברה. תחזית הצמיחה השנתית ב-15 המדינות שאימצו את האירו הורדה ל-1.7%, בעוד תחזיות מוקדמות קיוו ל-2.2% צמיחה. אפילו בספרד, המדינה שהציגה שיעורי צמיחה גבוהים מהממוצע היוורו במשך כל העשור האחרון, עודכנו המספרים כלפי מטה. אנשי המחקר של מגזין האקונומיסט מעריכים כי

ברלוסקוני עם בוש - חוזר לעניינים. צילום: מחלקת המדינה האמריקנית.

אולי ההישג הגדול ביותר במערכת הבחירות הזו, הישגה של המערכת הפוליטית כולה, היא העובדה כי הבית התחתון מחולק בבירור ל-5 מפלגות, 3 מהן קטנות ורק שתיים גדולות.

לקדם יוזמות חריפות נגד ההגירה.

מרקל מראה לסרקוזי מי הגבר

מאז נבחר, מנסה סרקוזי בכל כוחו לקדם את רעיון "איחוד הים התיכון" כאמצעי מרכזי למאבק בהגירה. בחזונו, הציע סרקוזי למדינות האזור להקים ארגון במתכונת זהה לאיחוד האירופי, שיוביל לשיתוף פעולה עם מדינות צפון אפריקה. התוכנית זכתה אמנם לתמיכה של מרבית מדינות צפון אפריקה, אך באירופה נרשמה התנגדות חריפה, בעיקר מצד הקאנצלרית הגרמניה.

מרקל יצאה בעיקר נגד התכנון המקורי לקבל לארגון חברות מלאות רק את המדינות בדרום אירופה, השוכנות לחופי הים התיכון. לתפיסתה, אם לא כל מדינות האיחוד תהיינה חברות במסגרת החדשה, הצלחתה של זו עשויה לערער את הקשרים בין מדינות האיחוד האירופי "הצפוניות" למדינות הדרום. בנוסף, ובתגובה לתוכניות להקים בנק משותף לארגון החדש כדי שזה יממן פרויקטים משותפים, הצהירה מרקל בפגישה שערכה עם נשיא מצרים מובארק כי "אין לנו יותר כסף להשקיע באיחוד" [5].

באמצע מרץ השנה, ערב כינוסם של כל מנהיגי האיחוד לאמץ את התוכנית, נפגשו מרקל וסרקוזי על מנת ליישב את המחלוקת ביניהם. נוסחת הפשרה אליה הגיעו השניים התפרשה בעיני רבים כניצחון גורף למרקל. במקום פורום בינלאומי של מדינות הים התיכון שיכלול 9 סוכנויות חדשות ובנק השקעות, יהיה "איחוד הים התיכון" לא יותר ממסגרת הידברות לשיתופי פעולה עם נשיאות וגוף מנהלתי. גוף זה מהווה התקדמות משמעותית מ"הליך ברצלונה" הרעוע שמנסה האיחוד האירופי לקדם באזור מאז שנות התשעים, אך הוא רחוק מהתוכנית המקורית שהציג סרקוזי [6].

גורדון בראון – מחשב את קיצו לאחור?

פחות משנה מאז החליף את טוני בלייר, שיעורי התמיכה הגבוהים להם זכה מספר 2 הכמעט-ניצחי של הלייבור נראים כמו זיכרון רחוק. בחודשים האחרונים ירד שיעור התמיכה במפלגת הלייבור לשפל שלא נודע בממלכה מאז ימי תאצ'ר באמצע שנות השמונים.

המשבר בכלכלה העולמית גובה את מחירו גם מהבריטים, שתולים את האשם במדיניות הכלכלית הכושלת שהוביל בראון בשנותיו במשרד האוצר, ואשר מוביל כעת מחליפו, אליסטר דארלינג. המשבר הכלכלי הנמשך גרם

גורדון בראון – עומד לסיים את תפקידו? צילום: קרן המטבע הבינלאומית

פחות משנה מאז החליף את טוני בלייר, שיעורי התמיכה הגבוהים להם זכה מספר 2 הכמעט-ניצחי של הלייבור נראים כמו זיכרון רחוק. בחודשים האחרונים ירד שיעור התמיכה במפלגת הלייבור לשפל שלא נודע בממלכה מאז ימי תאצ'ר באמצע שנות השמונים.

שכך, שכן התמיכה בו התדרדרה במהירות. בתחילת החודש הנוכחי תיערכנה בחירות מקומיות בממלכה המאוחדת, בהם צפויים השמרנים לזכות לניצחון סוחף, שוודאי יגביר את הלחץ על ממשלתו של בראון.

על פי לוח הזמנים הפוליטי בבריטניה, הבחירות הכלליות הבאות תיערכנה על הנייר רק ב-2010, אך על פי מצב העניינים הנוכחי קשה לראות את ממשלת הלייבור שורדת שנתיים נוספות. יתרה מכך, הנתונים הנמוכים בסקרים ביחד עם כשלון בבחירות המקומיות, עשויים להגביר את הקריאות בתוך הלייבור להחליף את בראון במועמד אחר, אולי אף לפני הבחירות הכלליות הבאות.

הרמוניה באיחוד

אירופה המזדקנת מתחילה לשלם את מחיר המדיניות הכלכלית שלה – מערכת רווחה נדיבה מדי, מדיניות הגירה ליברלית מדי והתרחבות מהירה מדי ככל הנראה של האיחוד האירופי. הרפורמות המתקבלות על ידי ממשלות אירופה בשנים האחרונות הנוגעות למערכת הפנסיה הציבורית ולמערכות רווחה אחרות, יתחילו להשפיע בתוך כמה שנים. מהמשבר הנוכחי, כך נראה, תצליח אירופה לצאת רק לאחר שמחירי סבירה יחסית.

לצניחת מדד אמון הצרכנים בכלכלה לשפל של 15 שנים.

רק בחודש האחרון התקבלה דוגמא לחולשתם של השניים, שעה שפעלו לתקן רפורמה במס ההכנסה שבראון עצמו הוביל לפני כשנה. במפלגה השמרנית הסתערו על הצעד. מנהיג המפלגה, דיוויד קמרון, כינה את המהלך "יותר משפיל" ואת ראש הממשלה בראון כ"פאתטי".

בצד המאבקים הפוליטיים, מודעים כולם כי מצב הכלכלה הבריטית במשבר, אולי אף חמור משכנותיה, וזאת עקב תלות גדולה יותר של המוסדות הפיננסיים הבריטיים במשק האמריקני. בסוף החודש הכריז הבנק המרכזי של אנגליה על תוכנית חירום בהיקף של 50 מיליארד ליש"ט (כ-100 מיליארד דולר). התוכנית חסרת התקדים בבריטניה אמורה לייצב את המערכת הבנקאית, שנכנסה לסחרור בחודשים האחרונים כתוצאה ממשבר האשראי בארה"ב. בעוד הדעות לגבי סיכויי הצלחתו של הצעד האחרון חלוקות, הרי שרבים מכירים בכך כי גם במקרה הטוב ביותר התוכנית תסייע לעצור את הצניחה הכלכלית ולייצב את המשק. על צמיחה מחדשת איש אינו מדבר כעת [7].

בסתיו האחרון, כתוצאה מהסקרים המחמיאים, עוד השתעשע בראון ברעיון של עריכת בחירות בזק. בסופו של דבר הוא הכריע נגד המהלך, ומבחינתו טוב

3. "April 2008 Consumer Survey", National Bank of Belgium, 18/04/2008
4. "The pain in Spain", Economics Intelligence unit Briefing, 22/04/2008
5. "Merkel: No more money for Mediterranean Union", Xinhua, 23/04/2008
6. Ingrid Melander, "EU leaders to endorse Mediterranean Union", Reuters, 14/03/2008
7. "Bank of England offers US\$100B rescue package", AP, 21/04/2008

החצי המלא של הכוס, מבחינת האיחוד האירופי, הוא העובדה כי המשבר הכלכלי הקשה מייצר הזדמנות לבצע רפורמות עמוקות, מהן נמנעו ביבשת במשך שנים רבות. בינואר 2009, צפויה אמנת ליסבון להיכנס לתוקף, ומימושה יהפוך את תהליך קבלת ההחלטות באיחוד האירופי ליעיל יותר.

גם המערכות הפוליטיות באירופה צפויות להתנהל בצורה הרמונית יותר. בגרמניה, תתקיים בשנה הבאה מערכת בחירות, ובה צפויה הקנצלרית מרקל למנף את הפופולאריות הרבה שלה על מנת להקים ממשלה יציבה יותר ממשלת האחדות הרעועה עליה היא מופקדת כיום.

בצרפת, בשל המשטר הנשיאותי, ימשיך סרקוזי להנהיג ביד רמה עד 2012 לפחות. הבחירות למחצית הסנאט בהמשך השנה עשויות להחליש אותו במידה מסוימת, אולם נותר לו זמן בכדי לשנות את התמונה לחיובית עבורו.

גם בבריטניה, ככל הנראה, תתקיים מערכת בחירות בשנה הבאה, סביב חודש מאי. לאחריה, בין אם תהיה זו המפלגה השמרנית או המפלגה הליברלית, יסתיים הקיפאון הפוליטי בו מצויה המערכת הפוליטית בשנים האחרונות, על רקע פרישתו של בלייר הלא פופולארי והחלפתו ללא בחירות בגורדון בראון.

באיטליה, הפכה המערכת הפוליטית למרכזית ויציבה יותר עם התמעטות כמות המפלגות בפרלמנט ובספרד נבחר ספאטרו לכהונה שנייה. עם זאת, על אף שבזירה הפנימית נראה כי הוא שרד את השפל בשיעורי התמיכה בו, הרי שבזירה הבינלאומית הוא עדיין בבחינת מוקצה בווינגטון ובכמה מדינות באירופה.

יישום הרפורמות שנקבעו באמנת ליסבון, ובחירתו של נשיא דומיננטי לאיחוד האירופי, כזה שיצליח להפוך את האיחוד לגדול מסך חלקיו, עשויים לתרום ליציאה מהמשבר ולביסוס מעמדו של האיחוד האירופי בעולם ככוח מאוחד.

הערות

1. Carter Dougherty and Katrin Bennhold, "Inflation squeezes middle-class Europe", International Herald Tribune
2. Elisabetta Povoledo, "Frustration in Italy, and blame for the euro", International Herald Tribune, 29/04/2008

משבר המזון העולמי

אלון לוי ויובל בוסתן

משבר המזון העולמי לו אנו עדים, ניזון ישירות מהמאבק בין מדינות הגוש הריכוזי אשר נהנות ממרבית רזרבות הנפט והגז הטבעי בעולם, ובין מדינות הגוש הדמוקרטי, הצרכניות הגדולות ביותר של משאבים אלה. האם דווקא אלו האחרונות יכולות לצאת כמנצחות מהמשבר?

שלחן לטכנולוגיות מים מתוחכמות, כמו גם לתשתיות ניקוז והתפלה מתקדמות.

משבר המזון אשר פוגע בכיסם של הצרכנים במערב, אינו מאיים לפגוע בקיבתם. מדינות בעלות יכולת ייצור חקלאי אדיר כגון ארה"ב וצרפת, אשר נהנות מעודף עצום של תוצרת חקלאית, יכולות בהחלטה פשוטה, בזמן קצר ותוך ניצול העדיפות הטכנולוגית, להסב שטחים קטנים יחסית לידי ייצור חקלאי המוני.

הקורבנות האמיתיים של משבר המזון, הם אזרחי המדינות העניות באזרחות טבע אשר אינן מסוגלות לספק את צרכי המזון של אזרחיהם, או אלה שכלכלתן תלויה בייצוא מזון. במדינות אלה מורגש מחסור בכל סחורה אפשרית, ומכאן הדרך לאי שקט חברתי קצרה, כפי שכבר ראינו במספר מוקדים בעולם.

בשל הגורמים שצוינו לעיל וחוסר האיזון הכלכלי שתחילתו בעליית מחירי האנרגיה ובחולשת הדולר, משבר מים עולמי קרוב. כשיפרוץ, עלולה האלימות הפנים-חברתית במדינות שיפגעו באופן קשה לגלוש למדינות שכנות ובמקרים קיצוניים להעמיד את הצדדים על סף מלחמה.

איך יוצאים מהמשבר?

מדינות אופ"ק יכולות להשיב את מחירי הנפט לרמה של 40-60 דולר שהייתה נהוגה לפני כמה שנים, בתוך כמה חודשים. את ההקלה ממהלך כזה תרגשנה מדינות המערב באופן מיידי, אולם מדינות העולם השלישי תזדקקנה לעוד שנים רבות בכדי להתאושש מעליית המחירים הנוכחית. במידה ומהלכים אלה לא יבוצעו, אנו צפויים להיות עדים לזוועות הומניטאריות קשות באפריקה, במזרח התיכון, בדרום אסיה ובאמריקה הלטינית.

הסטטיסטיקה בנושא ייצור המזון היא מדהימה. פחות מ-3% מאוכלוסיית ארה"ב מועסקים בענף החקלאות. למרות זאת, ועל אף שצריכת המזון של האזרח האמריקני הממוצע גבוהה משמעותית מהממוצע העולמי, החקלאים

העלייה הדרמטית של חומרי הגלם בחודשים האחרונים היא תוצאה ישירה של עליית מחירי האנרגיה, לה שני אבות מרכזיים – הצמיחה האדירה של סין, הודו ומדינות מתפתחות נוספות, ועלייה מלאכותית מבית מדרשן של מדינות אופ"ק ובראשן ונצואלה ואיראן, העושות שימוש פוליטי ציני בשווקים אלה על מנת למלא את קופתן ולפגוע בכלכלות המערב.

ב-19 באפריל קרא נשיא ונצואלה צ'אבו לממשלות העולם להתמודד עם עליית מחירי המזון אשר לדבריו, לוחצת את העניים בעולם אל הקיר, אולם נראה כי מעטים הם האנשים החתומים על משבר המזון הזה כמו צ'אבו [1]. עליית מחירי המזון לא נגרמה בשל גידול דרמטי באוכלוסיית העולם בחודשים האחרונים ולא בשל בצורות קשות. דחיפת מחירי הנפט כלפי מעלה ייקרה עבור החקלאים את עלויות הייצור, אם בעליית מחירי הדשנים, ואם בעליית מחירי הדלק עבור הכלים החקלאיים. כתוצאה מכך, גידולים מסוימים הפכו ללא רווחיים.

בנוסף, עליית מחירי האנרגיה הניעה ממשלות כברזיל וארה"ב, שתיים מיצרניות המזון החשובות בעולם, לפעול להסבת חלק מגידולי התירס והסוכר שלהן לתעשיית האתנול, החלטה שגרמה למחסור בסחורות אלה, וייצרה תגובת שרשרת לגבי מחיריהן של סחורות בסיסיות אחרות כגון אורז וחיטה.

הכלל שקבעו מדינות אופ"ק ואשר ייושם במחירי הנפט תקף לגבי שווקים אחרים – בעולם קפיטליסטי ותחרותי, החופש של מדינות בעלות גישה למשאב מסוים, ליצור מונופול אשר יקפיץ את מחירי המוצר כלפי מעלה מתקיים גם בתחום המזון. יתרה מכך, העלייה ברמת החיים, הגידול העולמי באוכלוסייה והמשך תופעות המשויכות להתחממות גלובאלית כגון בצורת והיעלמות של מקורות מים, ייצרו בקרוב מאוד גם משבר עולמי בתחום המים. הראשונות להיפגע ממנו תהיינה מדינות הממוקמות על רצועת המדבריות העולמית ביניהן גם מדינות המפרץ הפרסי, העשירות בנפט אך עניות במקורות מים. כאן מתגלה היתרון האדיר של המדינות המפותחות בגישה

האמריקנים מצליחים להאכיל את שאר בני ארצם בנקל ואף לייצא כמויות מזון אדירות. מנגד, באפריקה מועסקים כ-80% מהעובדים בחקלאות ובכל זאת נאלצות מדינות אפריקה לא פעם לייבא מזון בכדי לספק את הדרישה המקומית, הנמוכה בהשוואה לממוצע העולמי.

תיאורטית, אם הטכנולוגיה המערבית תהפוך לנחלת כלל העולם בתחום החקלאות, אזי ניתן יהיה לספק את הצריכה העולמית בעזרת הרבה פחות מ-1.2 מיליארד בני אדם העוסקים כיום בחקלאות.

הקורבנות האמיתיים של משבר המזון, הם אזרחי המדינות העניות באזרחות טבע אשר אינן מסוגלות לספק את צרכי המזון של אזרחיהם, או אלה שכלכלתן תלויה בייצוא מזון. במדינות אלה מורגש מחסור בכל סחורה אפשרית, ומכאן הדרך לאי שקט חברתי קצרה.

בפועל, בשל המהירות שבה יודעים שווקי המערב להגיב לעליות מחירים, צפויות מדינות אלו להתגבר על המשבר הנוכחי בקלות יחסית, באמצעות הגברת הייצור בענפים הרלוונטיים. לפיכך, תנודות המחירים בתחום האנרגיה והסחורות יעברו היפוך במגמה בחודשים הקרובים. אחד מהקיצוצים האפשריים שתבצענה ממשלות המערב כדרך להתמודד עם המשבר, עשוי להיות בסיוע החוץ שלהן למדינות העולם השלישי, הנפגעות הגדולות כאמור מהאינפלציה העולמית.

מדינות אופ"ק, אשר נפגעות בעצמן מעליית מחירי המזון, תאלצנה להטות חלק גדול יותר מרווחי הנפט עבור התמודדות עם הבעיה, בעודן נתונות ללחץ מצדן של מדינות עניות בעולם השלישי לסיוע.

החדשות הטובות, מבחינתן של מדינות המערב, היא כי השפעתן של מדינות כגון ונצואלה ואיראן על מחירי הנפט עשויה להיחלש משמעותית בשנים הקרובות. מדינות אלה צמצמו את התפוקה שלהן, הגדילו את הביקושים בעולם ודחפו באופן מלאכותי את המחירים כלפי

נחילי אדם עצומים, כמותם לא התמודד השלטון הסיני שנים רבות ביותר. גם החסכוניות האדירים אותם צברו אזרחיה של סין, עלולים שלא להספיק במקרה של מאות מיליוני הסינים המצויים עדיין עמוק מתחת לקו העוני. על מנת להימנע מהתסריט הזה, תצטרך ממשלת סין לבצע שינויים במדיניות הכלכלית שלה מול המערב כגון שחרור רצועת הניוד של היואן, אשר ספגה ביקורת רבה בשנים האחרונות.

הערות

1. "Venezuela's Chávez says governments must confront food crisis", AP, 19/04/2008

ציאבו עם אחמדינ'אד – השפעתם תצטמצם בקרוב. צילום: אייג'נסיה ברזיל

החדשות הטובות, מבחינתן של מדינות המערב, היא כי השפעתן של מדינות כגון ונצואלה ואיראן על מחירי הנפט עשויה להיחלש משמעותית בשנים הקרובות. מדינות אלה צמצמו את התפוקה שלהן, הגדילו את הביקושים בעולם ודחפו באופן מלאכותי את המחירים כלפי מעלה. "החגיגה" מבחינתן, עומדת להסתיים ובקרוב הן תאלצנה לשוב לרמות הייצור המקוריות על מנת למלא את קופתן.

פנימיות בוערות, נראה כי המשך השנה מבשרת טובות עבור מדינות הגוש הדמוקרטי. המנגנונים הכלכליים במערב, ביחד עם הרפורמות והשינויים המתבצעים הן באירופה והן בארה"ב, עשויים להספיק על מנת להוביל את הגוש לחוף מבטחים כלכלי.

במידה ואירופה וארה"ב אכן תנהלנה את המשברים הנוכחיים בתבונה, הן עשויות למצוא עצמן בתוך שנה או חזות בעוצמה רבה, תוך תיאום ברמה גבוהה ביותר – הן במערכות המקומיות, הן בכלל האיחוד והן ביחסים בין האיחוד האירופי וארה"ב. במצב שכזה, המשבר הכלכלי שהיכה קשות במדינות העולם השלישי, ישפיע יותר על מדינות מפתח בגוש הריכוזי כגון איראן וונצואלה מאשר על מדינות המערב.

ההשפעה הגדולה ביותר, במציאות שבה מדינות הגוש הדמוקרטי מצליחות לייצב את עצמן, תהיה על הכלכלה הסינית, אשר בשל גודל אוכלוסייתה, תסבול קשות מעליית המחירים הדרמטית ומהפגיעה הזמנית בשווקי המערב – יעדי הייצוא המובילים של סחורותיה, כל זאת על רקע הסרבול והשחיתות המקפת המאפיינים את כלכלתה כיום.

הבעיה מבחינת הסינים, שמשברי מזון כגון אלה, עשויים לקומם על השלטון

מעלה. "החגיגה" מבחינתן, עומדת להסתיים ובקרוב הן תאלצנה לשוב לרמות הייצור המקוריות על מנת למלא את קופתן. באיראן, מחריפים המשבר הכלכלי ואי השקט החברתי, בעוד בוונצואלה, אשר נפגעה מעליית מחירי המזון, מעוניין צ'אבו להמשיך ולקדם פרויקטים כלכליים שאפתניים הדורשים מוון רב.

מדינות נוספות שאינן חברות באופ"ק מגבירות אף הן את קצב הייצור שלהן בשנים האחרונות. רוסיה הפכה זה מקרוב ליצרנית הנפט המובילה בעולם, במערב אפריקה גודלת התפוקה וברזיל, כך פורסם בחודשים האחרונים, נמצאו שניים ממאגרי הנפט הגדולים שנמצאו אי פעם, בהיקף כולל של למעלה מ-40 מיליארד חביות. במידה ויתממשו, תהפוך ברזיל לאחת מהמדינות עם עתודות הנפט הגדולות בעולם ותוכל להזרים לשוק כמויות נפט בהיקף שימתן כל עליית מחירים.

הזדמנות פז לגוש הדמוקרטי

כניסתו הצפויה של נשיא אמריקני חדש לבית הלבן בינואר 2009, במקביל להתחזקות המדינית של האיחוד האירופי, יכולות ליצור אגרוף מדיני-כלכלי חזק. הגם שהנשיא האמריקני צפוי להתמקד בתחילת כהונתו בטיפול בבעיות

באוירה ניוחה

ענו על 20 השאלות שלפניכם. התשובות – במהופך

1. מיהו ראש ממשלת איטליה שנחטף ונרצח על ידי הבריגדות האדומות?
2. כמה זמן ארכה מלחמת מאה השנים?
3. מי היו חמשת "האבות המייסדים" של ארגון המדינות הבלתי מזדהות?
4. מי היה ראש ממשלת רוסיה אותו החליף פוטיין בתפקיד באוגוסט 1999?
5. מיהם מנהיגי גרמניה וצרפת שהובילו לפיוס בין המדינות לאחר מלחמת העולם השנייה?
6. מי היה מנהיג הכוחות הסומליים בקרב מוגדישו, שהיווה את ההשראה לסרט "בלאק הוק דאון"?
7. באילו רפובליקות סובייטיות נותרו פצצות גרעין לאחר התמוטטות ברה"מ?
8. מטבע מרוקני
9. מי מדורג לפני שר ההגנה ברשימת ממלאי המקום של נשיא ארה"ב?
10. מי הנהיג את עיראק לפני סדאם חוסיין?
11. ב-1988 הכריז גורבצ'וב על נטישת דוקטרינת ברז'נייב, שעל בסיסה השליטה ברה"מ את מרותה על הגוש הקומוניסטי. במקומה, נקבעה דוקטרינה שאפשרה לכל מדינה לבחור את דרכה. מה היה שמה?
12. שמה של כת יפנית שפזרה גז סארין ברכבת תחתית בטוקיו.
13. מיהן שש המדינות שהקימו בתחילת השנה שוק משותף במסגרת "המועצה לשיתוף פעולה במפרץ" (GCC)?
14. איזו מדינה כונתה בעבר מזרח פקיסטן?
15. מיהו המנהיג הקומוניסטי האחרון שזכה בבחירות במדינה אירופית?
16. באוקטובר 1961 ערכה ברה"מ את הניסוי הגרעיני הגדול בהיסטוריה. מאיזה מרחק הורגש הפיצוץ?
17. איזה נשיא אמריקני נבחר לארבע כהונות רצופות?
18. מיהן המדינות השוכנות ממערב לקו התאריך הבינלאומי, אליהן מגיע ראשונות כל יום חדש?
19. מי הנחיל לוינסטון צ'רצ'יל תבוסה בבחירות שנערכו בבריטניה בקיץ 1945?
20. מתי נקבע יום הזיכרון לשואה ולגבורה במתכונתו הנוכחית?

01. "מאמצינו לא יאומצו אלא" T-562 - אדלד' אל' צפ' 6562
02. T-562 - ממשלת ישראל, אדלד' אל' צפ' 6562
03. אדלד' אל' צפ' 6562
04. "מאמצינו לא יאומצו אלא" T-562 - אדלד' אל' צפ' 6562
05. אדלד' אל' צפ' 6562
06. אדלד' אל' צפ' 6562
07. אדלד' אל' צפ' 6562
08. אדלד' אל' צפ' 6562
09. אדלד' אל' צפ' 6562
10. אדלד' אל' צפ' 6562
11. אדלד' אל' צפ' 6562
12. אדלד' אל' צפ' 6562
13. אדלד' אל' צפ' 6562
14. אדלד' אל' צפ' 6562
15. אדלד' אל' צפ' 6562
16. אדלד' אל' צפ' 6562
17. אדלד' אל' צפ' 6562
18. אדלד' אל' צפ' 6562
19. אדלד' אל' צפ' 6562
20. אדלד' אל' צפ' 6562